

Akkumulerende forandringer

Indledning

I alle sprog er det muligt at fortælle, at noget forandrer sig. Nedenfor beskrives en bestemt form for forandring kaldet en *akkumulerende* forandring, og det forklares, hvordan en sådan forandring kan udtrykkes i dansk tegnsprog.

Tegnsprogseksemplerne er hentet fra fortællinger på dansk tegnsprog og kan ses i videoklipsamlingen "Akkumulerende forandringer" (u.å.), herefter forkortet AF. De er nedenfor transskriberet i overensstemmelse med de sædvanlige transskriptionskonventioner (se fx Engberg-Pedersen 1998), dog med den tilføjelse, at notationen +* benyttes om modifikationer, som af praktiske grunde ikke specificeres nærmere her.

I: Begrebet akkumulerende forandring

Eksemplet nedenfor handler om en person, der ændrer sig fysisk og mht. adfærd og mentalitet:

Eks. 1:

Her i den senere tid er hun blevet tyndere og tyndere og mere og mere indesluttet og iøvrigt også mindre og mindre pjattet.

Forandringerne er af en særlig slags, nemlig gradvis fremadskridende. Det vil sige, at de bliver tydeligere og tydeligere, efterhånden som tiden går. Sådanne gradvis fremadskridende forandringer kaldes her akkumulerende. De kan være gradvis *tiltagende*, dvs. forandringer hen imod en bestemt tilstand (jf. 'tyndere og tyndere', 'mere og mere indesluttet'), eller gradvis *aftagende*, dvs. en forandring væk fra en bestemt tilstand (jf. 'mindre og mindre pjattet').

De akkumulerende forandringer i eksemplet ovenfor vedrørte en person, men akkumulerende forandringer forekommer naturligvis også i andre sammenhænge, fx ifm. biologiske og andre fysiske processer og samfundsmæssige forandringer.

I: Akkumulerende forandringer udtrykt på tegnsprog

II.1: Modifikationen +akkumulerende

I tegnsprog findes der en særlig modifikation kaldet +akkumulerende (forkortet +akk.), der betegner, at en egenskab forandrer sig akkumulerende. Den ses meget ofte i hjælpetegnene MERE, ENDNU-MERE og MINDRE, men kan bruges også i andre tegn. Nedenfor gennemgås først brugen af +akkumulerende i MERE, ENDNU-MERE og MINDRE, dernæst brugen i andre tegn.

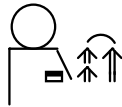
II.2: +akkumulerende brugt i hjælpetegn

Hjælpetegnene MERE og ENDNU-MERE udføres i grundformen med en enkelt opadgående bevægelse af den aktive hånd, og hjælpetegnet MINDRE i grundformen med en enkelt bevægelse af pege- og tommelfinger mod hinanden. De bruges foran tegn, som betegner en egenskab så som DYGTIG eller FARLIG. Fx kan man sige MERE DYGTIG, hvis man i en diskussion

vil påpege, at en person er dygtigere end en anden, og MINDRE FARLIG, hvis man vil påpege, at én fremgangsmåde er mindre risikabel end en anden.

Men MERE, ENDNU-MERE og MINDRE kan også bruges til at beskrive en gradvis fremadskridende forandring. Så bruges de med modifikationen +akkumulerende. Hvis forandringen er gradvis *tiltagende*, udtrykkes det med MERE+akk. eller ENDNU-MERE+akk., er den gradvis *aftagende*, udtrykkes det med MINDRE+akk.

MERE+akk.:

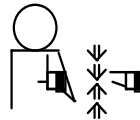
<mer-mer>

ENDNU-MERE+akk.:

<mer-mer>

MINDRE+akk.:

<mind-mind>

+akkumulerende er nogle gange let at opdage, andre gange svær. De to næste eksempler illustrerer dette. Eks. 2 indeholder to tilfælde af ENDNU-MERE+akk., hvor modifikationen er let at få øje på, mens eks. 3 indeholder to tilfælde af MERE+akk., hvor modifikationen er noget sværere at få øje på.

Eks. 2 (=AF, klip 2):

(Fortælleren har netop fået at vide, at hun fra nu af ikke må forlade huset, men skal holde sig indendørs, tilsyneladende permanent. Herefter indtræder der en gradvis fremadskridende forandring hos hele to personer.)

NU **ENDNU-MERE+akkumulerende** PEG+c FORSIGTIG / PLANLÆGGE / FORTSÆTTE /
mer-mer

TRO PLANLÆGGE+gentagelse / PEG+c GØRE HVAD / PEG+c / HVORDAN+gent./

? _____ neg__

SIGE-TIL+mange / NÆ-NÆ / KNYTTE-MUND / TENKE+længe / PEG+ho Moody (M)

SØSTER PEG+ho / NU **ENDNU-MERE+akkumulerende** OND PINE+længe
mer-mer

Nu blev jeg mere og mere forsigtig, men jeg fortsatte med at planlægge, hvad jeg ville gøre, og hvordan jeg ville gribe det an. Jeg sagde ikke noget til nogen, men holdt det for mig selv. Moody's søster blev nu mere og mere ondskabsfuld og generede mig uafbrudt.

Eks. 3 (=AF klip 4):

Her fortælles om forholdene i Slovakiet efter adskillelsen af Slovakiet og Tjekkiet. Angiveligt satte denne begivenhed gang i en akkumulerende forandring:

PEG+v FORRETNING / PEG+v OGSÅ FLOT+gentagelse PEG+v /

BEGYNDE **MERE+akkumulerende** LIGNE PEG+v / **MERE+akkumulerende** PEG+v ...
VEST_____

mer-mer

mer-mer

Og forretningerne! De var også enormt flotte. Det begynder mere og mere at ligne Vesten.

I eks. 2 udføres +akkumulerende med rykvis bevægelse, dvs. med tydelige stop mellem delbevægelserne. I eks. 3 er der også stop, men de er meget kortere. De kan blive endnu kortere og – især i hurtigt tegnsprog – helt forsvinde, sådan at bevægelsen fremstår som én sammenhængende, glidende bevægelse, der til forveksling ligner den i grundformen, blot en anelse længere og langsommere. I sådanne tilfælde kan +akkumulerende være svær at opdage (senere eksempler vil illustrere dette).

Bemærk, at +akkumulerende betyder præcis det samme, uanset hvor tydeligt den udføres. Man siger altså det samme, uanset om man udfører MERE+akk. med tydelige stop som i eks. 2, med kortere stop som i eks. 3 eller helt uden stop. Førstnævnte variant ses bl.a. i foredrag, mens sidstnævnte er almindelig i dagligdags samtaler. Det tyder på, at valget mellem de forskellige varianter ikke er fuldstændig frit, men at graden af formalitet i kommunikationssituationen har betydning for, hvilken variant der vælges.

Med MERE+akk., ENDNU-MERE+akk. og MINDRE+akk. er det muligt at udtrykke et væld af gradvis fremadskridende forandringer. En forandring af en fysisk tilstand, såsom at noget lidt efter lidt blev varmere, eller en følelsesmæssig tilstand, såsom at nogen efterhånden blev mindre nervøs, kan således udtrykkes med hhv. MERE+akk. VARM og MINDRE+akk. NERVØS. Der er dog gradvis fremadskridende forandringer, der ikke kan udtrykkes på denne måde. Alligevel kan man godt udtrykke, at de foregår gradvis fremadskridende. Hvordan det gøres, forklares i næste afsnit.

II.3: akkumulerende forandringer udtrykt *uden* MERE+akk. eller MINDRE+akk.

Et lille antal tegn kan ikke kombineres med MERE eller MINDRE. Nedenfor forklares, hvordan man udtrykker en gradvis fremadskridende forandring ved disse tegn. For overskuelighedens skyld er forklaringen inddelt i disse afsnit:

- akkumulerende forandring mht. størrelse og mængde
- akkumulerende forandring mht. noget kropsligt eller mentalt
- akkumulerende forandring mht. generel kvalitet
- akkumulerende forandring generelt
- +akkumulerende brugt i en særlig gruppe tegn.

II.3.1: Størrelse og mængde

Størrelsestegn er faste tegn, der betegner, at noget er fx stort eller lille. Mængdetegn er faste tegn, der betegner, at der er mange eller få af noget. Der findes kun få størrelses- og mængdetegn i dansk tegnsprog, så de kan let læres udenad. Det drejer sig først og fremmest om disse: STOR, LILLE, HØJ, LAV, KORT og NOGLE.

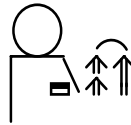
For disse tegn gælder det, at man bruger +akkumulerende *i selve størrelses- eller mængdetegnet*, hvis man vil udtrykke, at en forandring mht. størrelse eller mængde sker gradvis. Nedenfor vises STOR, HØJ, KORT, LILLE(2h), LAV og NOGLE med +akkumulerende. (Mundbevægelserne kan være lidt forskellige: de kan ligne mundbevægelser fra danske størrelses- eller mængdeord, men de kan også ligne mundbevægelser fra helt andre danske ord.)

STOR+akkumulerende

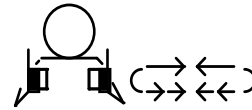
<stør-stør>
<længer-længer>
<voks-voks>

HØJ+akkumulerende

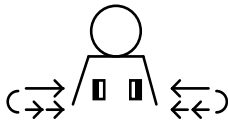
<stør-stør>
<voks-voks>
<højer-højer>

KORT+akkumulerende

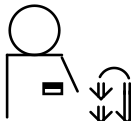
<korter-korter>
<mind-mind>
<fær-fær>

LILLE+akkumulerende:

<mind-mind>
<smaller-smaller>

LAV+akkumulerende:

<mind-mind>
<laver-laver>

NOGLE+akkumulerende:

<fler-fler>

I de næste to eksempler tales der om tiltagende arbejdsløshed. I begge tilfælde bruges STOR+akkumulerende.

Eks. 4 (=AF klip 7):

tema _____

Pf:vælte-ind+neu+c / ARBEJDSLØS **STOR+akkumulerende** DANMARK PEG+cn

Hvis de bliver ved med at vælte ind, så vokser arbejdsløsheden her i Danmark.

Bemærk, at der ikke er gentagne mundbevægelser ved STOR+akk. her, så i dette tilfælde kan modifikationen kun opfattes gennem hændernes rykvisse bevægelse.

Eks. 5 (=AF klip 8):

OPDAGE+afsluttet HVAD / STOR+* ARBEJDSLØS / BEGYNDE **STOR+akkumulerende**
voks-voks-voks

Han har opdaget, at der er en enorm arbejdsløshed. Den er nu i stigning.

Her udføres STOR+akk. med en sammenhængende, glidende bevægelse, altså uden stop imellem de enkelte delbevægelser. Modifikationen er derfor ikke lige så nem at genkende ud fra hændernes bevægelse som i det forudgående eksempel. Til gengæld er der en gentagen dansk mundbevægelse, som ganske vist ikke fortæller modtageren, hvilken modifikation der er tale om, men dog kan hjælpe denne til at opdage, at STOR er modificeret.

Nedenfor bruges først et andet størrelsestegn, nemlig HØJ, med +akkumulerende, og derpå mængdetegnet NOGLE:

Eks. 6 (=AF klip 9):

SENERE / BARN+flertal PEG+flertal+m BEGYNDE (2h) **HØJ+akkumulerende** /
børn voks-voks-voks

AFSTED+skiftevis FLYTTE+skiftevis / ARBEJDE KÆRESTE FLYTTE+skiftevis

Efterhånden blev børnene større og flyttede hjemmefra lidt efter lidt og fik arbejde og kærester osv.

Eks. 7 (=AF klip 10):

DENGANG TID / POLEN FATTIG+* / DANMARK GOD PEG+vn /
bedre

Pf:masse-tager-til+v+h / ARBEJDE+h FÆRDIG+h Pf:masse-tager-til+h+v /

gestus ÅR Pf:periode+sekvenslinie+* **NOGLE+akkumulerende** POLEN
fler-fler polak

BLIVE+gentagelse+v
bliv-bliv-bliv-bliv

Dengang var Polen meget fattig, der var bedre i Danmark. Mange tog fra Polen til Danmark og arbejdede der, og tog bagefter tilbage. Men år for år var der flere og flere, der blev boende...

Nedenfor kommer en lidt speciel variant af NOGLE+akkumulerende modificeret for en tidslinie:

Eks. 8 (=AF klip 11):

MEN PEG+c SIKKER / SENERE gestus / PEG+c FÅ+c
på vi

NOGLE+akkumulerende+blandet-tidslinie UDDANNE TOLK /
fler-fler

PROBLEM .....

Men jeg er sikker på, at efterhånden som der kommer flere og flere uddannede tolke til, vil problemet .....

Er det den modsatte udvikling, man vil udtrykke, bruges i reglen KORT+akk.:

Eks. 9 (=AF klip 12):

IDAG / LEJLIGHED **KORT+akkumulerende** / KUN TO TILBAGE...

I dag er lejlighederne skrumpet ind til bare 2....

Bemærk, at KORT+akk. her udføres helt uden stop mellem delbevægelserne og med ubevægelig mundstilling igennem hele tegnet. Her er det først og fremmest den lidt langsomme bevægelse i hænderne, der viser modifikationen +akkumulerende.

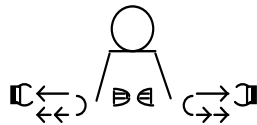
Mængder øges eller mindskes

I tegnsprog findes en lille gruppe tegn med den indbyggede betydning, at en mængde ændrer størrelse (dvs. bliver større eller mindre). Det drejer sig om tegnene MÆNGDE-ØGES, GRUPPE-

ØGES, TOM og SAMLET-NIVEAU-FORANDRES-OVER-TID. Også disse tegn kan bruges med modifikationen +akkumulerende til at udtrykke, at forandringen er gradvis fremadskridende.

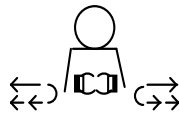
De næste eksempler illustrerer MÆNGDE-ØGES og GRUPPE-ØGES med +akkumulerende.

MÆNGDE-ØGES+akkumulerende:

<voks-voks>

GRUPPE-ØGES+akkumulerende:

<stør-stør>
<voks-voks>

Eks. 10 (=AF klip 14):

NITTEN^TRES / Pf:tid-går+sekvenslinie NITTEN^HALVFJERDS /
IND^VANDRE^STOP / ARBEJDE TAGE-TIL+neu+c IKKE STOP /
NITTEN^HALVFJERDS+sekvens-m / MEN TAL / ALLIGEVEL **MÆNGDE-ØGES+akk.** /
****

ÅRSAG (...)
i

Sådan var det fra 1960 frem til 1970, hvor der kom indvandrerstop. Det vil sige, at man ikke kunne komme hertil for at arbejde. Det var altså fra 1970, men ikke desto mindre steg antallet. Det var fordi (...)

Eks. 11 (=AF klip 15):

tema _____
JØDE TAGE-TIL+m+c / PERSON+flertal RIG / TID Pf:periode+sekvenslinie /
DANMARK SIGE HANDLE **MÆNGDE-ØGES+akkumulerende** / ÅRSAG PEG+flertal+m
dansk handel i
RIG JØDE PEG+flertal+m

De jøder, der kom, var rige, og i den periode blomstrede handlen i Danmark op. Det skyldtes de rige jøder.

Eks. 12 (=AF klip 16):

SEJLE+m+c+* / BRUGE PEG+mn SYD^AFRIKA SOM BESETTE^HANDLE^PLADS /
BESÆTTE / HOLLAND **GRUPPE-ØGES+akkumulerende** / PEG+mn

De [=hollændere] sejlede sønden om Afrika og brugte Sydafrika som handelsbase, og antallet af hollændere steg støt.

(Læg iøvrigt mærke til forskellen mellem tegnene MÆNGDE-ØGES og GRUPPE-ØGES. Disse to tegn kan nemlig ikke bruges i flæng. GRUPPE-ØGES (der har samme håndform som GRUPPE) bruges typisk om grupper, især grupper af mennesker eller dyr. MÆNGDE-ØGES har en langt bredere anvendelse. Det kan godt bruges om grupper, men også om alt muligt andet inkl. noget abstrakt som fx spørgsmål, ballade eller handel, jf. eks. 11.

De næste eksempler illustrerer TOM brugt med +akkumulerende til at beskrive en aktivitet, der gradvis ophører:

Eks. 13 (=AF klip 17):

PEG+m OMRÅDE+m / PEG+c I-ORDEN LEGE SAMMEN HØRE KAMMERAT / SÆRT /
bi

PEG+c DØV HØRE PEG+flertal+m / I-ORDEN PEG+c LEGE+længe
bi la-la-la

STOR+akkumulerende TRETEN ÅR-GAMMEL / BEGYNDE **TOM+akkumulerende**

Dér legede jeg fint med de hørende kammerater. Ja, det er mærkeligt, for jeg var jo døv og de hørende, men vi legede glimrende sammen i mange år, indtil 13-årsalderen. Så begyndte det at ebbe ud.

Tegnet SAMLET-NIVEU-FORANDRES-OVER-TID¹ findes både med en skråt opadgående og med en skråt nedadgående bevægelse, som betegner hhv. et stigende og et faldende niveau. Nedenfor bruges det med en skråt opadgående bevægelse. Det bruger tre gange: først i grundformen, så med +akkumulerende, og så igen i grundformen:

Eks. 14 (=AF klip 23):

... PLUS OGSÅ BRØD^PRIS SAMLET-NIVEAU-FORANDRES-OVER-TID+op /
op

FØR+tidslinie **SAMLET-NIVEAU-FORANDRES-OVER-TID+op+akkumulerende** / PRIS
stig-stig-stig

SAMLET-NIVEAU-FORANDRES-OVER-TID+op OG SOLDAT Pf:masse-kommer+c+neu /
op plus tropper

BEGYNDE MERE+akkumulerende URO
mer-mer

Ydermere gik brødpriserne i vejret. Ja det gjorde de faktisk før. De var steget støt igennem et stykke tid. Det, at priserne steg, og at der kom en hel del soldater til byen, fik uroen til at stige.

II.3.2: Akkumulerende forandring mht. noget kropsligt eller mentalt

En mindre gruppe tegn kan bruges med +akkumulerende til at udtrykke en gradvis fremadskridende forandring mht. krop, sanser eller kognitive evner (især kropslig vækst og svækkelse eller tab af syn, hørelse eller kognitive evner). De tre næste eksempler illustrerer dette.

¹ SAMLET-NIVEAU-FORANDRES-OVER-TID bruges om en ændring, der er sammensat af flere dele, som i dette eksempel, hvor tegnet beskriver en generel ændring i brødpriserne i et samfund. Det kan også bruges om en ændring i det samlede resultat af en række forandringer, fx en samlet stigning eller fald i omsætningen hos en virksomhed eller i vælertilslutningen til bestemt politisk parti. Derimod er det usikkert, om tegnet også kan bruges om en simpel ændring såsom en ændring af en bestemt persons løn. SAMLET-NIVEAU-FORANDRES-OVER-TID har altså formentlig en mere begrænset anvendelse end fx tegnene HØJ og LAV, idet det fortrinsvis bruges om ændringer i gennemsnits- eller totaltal.

Eks. 15 (=AF klip 29):

(I eksemplet berettes om ålens livscyklus.)

tema _____

PEG+cn DANMARK BLIVE+cn / ÆDE+gentagelse **FED+akkumulerende**
* *****

Mens de er her i Danmark, æder de sig federe og federe.

Eks. 16 (=AF klip 27):

(Afsenderen har netop fortalt, at der er cirka nihundrede mennesker i Danmark, som er blevet døvblinde pga. alderdomsbetingede forhold. Derpå opsummerer hun.)

SIGE ELLEVE^HUNDREDE+mo PEG+mo DØV^BLIND^BLIVE+mo PEG+mo / PEG+h
NI^HUNDREDE+h MEGET MÆNGDE-ØGES+h / TIL-SIDE+h / PEG+h ALTID GAMMEL
GIVE ALDERDOM **DØV+akkumulerende SYNSEVNE-MINDSKES+akkumulerende** gestus
LÆGGE-TIL-SIDE+h

Det vil sige, at af de ellevehundrede døvblevne i alt, hører nihundrede til denne gruppe. Det er jo en meget stor andel. Det var så dem. Det hører jo med til det at blive gammel, at høre og syn forringes.

Eks. 17 (=AF klip 28):

(Her tales om en anden gruppe døvblinde, nemlig personer, der er vokset op som døde.)

PEG+h DØV^BLIND PEG+h BEGYNDE **SYNSFELT-INDSNÆVRES-FRA-SIDERNE+akk.** /
HVORDAN KOMMUNIKATION / OVERGANG Pf:hånd-på-overarm SOM STØTTE /
TEGN TALE-TEGNSPROG / PEG+h SENERE **SYNSEVNE-MINDSKES++akk.** /
Pf:hånd-på-overarm
TAKTIL TEGN^SPROG / PEG+h

Når denne gruppe døvblinde begynder at miste periferien af synsfeltet, hvordan så med kommunikationen? En overgang lægger de hånden på overarmen som støtte, dvs. når nogen taler tegnsprog, lader de hånden hvile på vedkommendes overarm. Når de senere har mistet synsevnen helt, benytter de taktilt tegnsprog.

Fordi det kun drejer sig om en lille gruppe tegn, kan det godt betale sig at lære dem udenad. Ud over de ovenfor viste FED, SYNSEVNE-MINDSKES og SYNSFELT-INDSNÆVRES-FRA-SIDERNE drejer det sig om flg.: BEGGE-SYNSFELTER-MINDSKES, TUNGHØR, DØV, ÅNDSEVNER-SVINDER og KRÆFTER-SVINDER. Dertil kommer BLOD-STIGER-OP-I-ANSIGT, BLOD-FORLADER-ANSIGT og GRAVID.

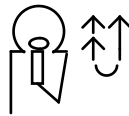
II.3.3: Akkumulerende forandring mht. generel kvalitet

To tegn ses ofte med +akkumulerende, selv om de intet har at gøre med forandring af størrelse eller mængde eller noget kropsligt, sansemæssigt eller kognitivt. Det drejer sig om GOD (med

mundbevægelsen <bedre>) og det tegn, som både kan betyde "værre" og "værst" (her transskriberet VÆRRE):

GOD+akkumulerende:

<bed-bed>

VÆRRE+akkumulerende:

<vær-vær>

Også for disse tegn gælder det, at +akkumulerende kan udføres med mere eller mindre tydelige stop mellem delbevægelserne eller helt uden stop.

Eks.18 (=AF klip 5):

NU HØRE+afsluttet / NU Pf:periode+sekvenslinie / DDI /
har-hørt

DANMARK DØV IDRÆT^FORBUND / BEGYNDE LAVE AKTIVITET / SPORT /
danske

UNG DØV UNG HØREHÆMMET GRUPPE-SAMMEN / FIN BEGYNDE **GOD+akkumulerende**
bed-bed

Jeg har nu hørt, at DDI, dvs. Danske Døves Idrætsforbund, for øjeblikket er i gang med at arrangere aktiviteter, sportsaktiviteter, hvor unge døve og unge hørehæmmede er sammen. Det går udmærket, ja det går faktisk bedre og bedre.

Eks. 19 (=AF klip 6):

? _____ neg
SIGE TID Pf:periode / IRLAND nikke TILFREDS ENGLAND^PERSON+flertal /
OFTE STRIDES+længde / Pf:tid-går+sekvenslinie /
så

NITTEN **VÆRRE+akkumulerende** ....
hundrede vær-vær-vær-vær

I den periode var Irland bestemt ikke tilfreds med englænderne. Det kom jævnligt til stridigheder, og i tiden op mod 1900 blev situationen gradvis forværret.

II.3.4: Akkumulerende forandring generelt

Nogle få tegn betegner i grundformen helt generelt, at noget forandrer sig. Også disse tegn kan bruges med +akkumulerende til at udtrykke, at forandringen er gradvis fremadskridende.

Eks. 20 (=AF klip 30):

EFTER+sekvenslinie+* SOM SIN+c MÅDE TALE-TEGNSPROG **ÆNDRE+akk.** /
efterhånden min

_____ neg
MERE MÅDE TEGN^SPROG^VENLIG / DANMARK HJÆLPE^TEGN+v----- /
så også dansk med støtte

KORT+akkumulerende+v / MERE SOM TEGN^DANMARK ...
dansk

Efterhånden som min udtryksform ændrede sig, blev den mere tegnsprogsvenlig, så jeg ikke længere brugte dansk med støttetegn, men snarere noget i retning af tegndansk.

Et andet tegn, som betegner en forandring af noget, er OMLÆGGE-MÅDE. OMLÆGGE-MÅDE+akk. optræder i et senere eksempel (= eks. 21).

II.3.5: +akkumulerende ved en særlig gruppe tegn

I tegnsprog findes en mindre gruppe tegn, der hører sammen parvis. Tegnene i et par har modsat betydning, de udføres ens, bortset fra at hænderne/fingrene bevæges i én retning i det ene tegn, og i den modsatte i det andet. Denne gruppe tegn bruges hyppigt med +akkumulerende, de mest almindelige er disse:

MØRK	MØRK+akkumulerende
LYS	LYS+akkumulerende
LYSKEGLE-SLUKKES	LYSKEGLE-SLUKKES+akkumulerende
LYSKEGLE-TÆNDES	LYSKEGLE-TÆNDES+akkumulerende
ØJNE-LUKKES	ØJNE-LUKKES+akkumulerende
ØJNE-ÅBNES	ØJNE-ÅBNES+akkumulerende
VIDENDE	VIDENDE+akkumulerende
UVIDENDE	UVIDENDE+akkumulerende

Eksemplet nedenfor illustrerer brugen af VIDENDE+akk. Det indeholder desuden et tidligere omtalt tegn med +akkumulerende (OMLÆGGE-MÅDE).

Eks. 21 (= AF klip 32):

SÅ NITTEN^EN^FIRS PEG+c BEGYNDE ARBEJDE KC / BEGYNDE VIDENDE+akk. /
OM TEGN^SPROG Pf:tid-går+sekvens / PÅVIRKE / OGSÅ PEG+c DØV^FILM
PEG+h
så

SPEAKER / PEG+c MERE OMLÆGGE-MÅDE+akk. TEGN^SPROG MEN ...

Så i 1981 begyndte jeg at arbejde på KC, og jeg fik efterhånden mere og mere viden om tegnsprog. Det påvirkede mig - også når jeg var speaker på Døvefilm - så jeg mere og mere gik over til en tegnsproget sprogkode. Men ...

II.4 +akkumulerende i andre tegn

Modifikationen +akkumulerende bruges altså i bestemte grupper af tegn som ovenfor beskrevet. Af og til ser man dog +akkumulerende brugt i *andre* tegn end dem, der hidtil er gennemgået. Det næste eksempel illustrerer dette. Her forekommer +akkumulerende noget uventet i tegnet JUNGLE.

Eks. 22 (= AF klip 31):

(Forud for eksemplet har afsenderen fortalt, at hun sammen med nogle venner sejlede op ad en flod inde i en jungle.)

BÅD-SEJLER+* **JUNGLE+akkumulerende MØRK+akkumulerende**

Pf:tæt-lavthængende-bladhæng+mo Pf:træer-nærmer-sig+akkumulerende+m+c

Efterhånden som vi sejlede, blev junglen tættere og tættere, og det blev mørkere og mørkere. Til begge sider var der træer, som strakte sig ud over floden og dannede et tæt tæppe over vores hoveder.

Fortællerens pointe er her, at der skete to akkumulerende forandringer samtidig, efterhånden som personerne sejlede op ad floden: vegetationen blev gradvis tættere, og omgivelserne gradvis mørkere. Brugen af +akkumulerende ved MØRK er ikke overraskende (jf. afsnit II.2.4), men brugen ved JUNGLE er overraskende. En forklaring kan være, at +akkumulerende her har spredt sig til JUNGLE fra MØRK+akk. Hvis denne forklaring er rigtig, har +akkumulerende den særlige egenskab, at den ikke kun optræder i bestemte tegn, men også *under visse omstændigheder kan sprede sig fra et sådant tegn til et andet tegn i samme sætning, også selv om sidstnævnte tegn ikke selvstændigt kan bruges med +akkumulerende*².

Resumé

Modifikationen +akkumulerende betegner, at en forandring er gradvis fremadskridende.

Modifikationen bruges fortrinsvis i bestemte grupper af tegn. Det drejer sig først og fremmest om hjælpetegnene MERE, ENDNU-MERE og MINDRE, men også om en række hyppigt anvendte tegn, som betegner størrelse/mængde, forandringer mht. størrelse/mængde eller forandringer mere generelt. Desuden bruges modifikationen i en række tegn, der betegner en kropslig eller mental egenskab. Her bruges den til at udtrykke en gradvis forandring af egenskaben, især vækst eller svækkelse. Endelig bruges den i GOD og VÆRRE og i et mindre antal tegn, der danner par, idet de har bevægelse i modsat retning og modsat betydning, fx MØRK og LYS.

Der er stor enighed blandt tegnsprogsbrugere om, hvornår et hjælpetegn er påkrævet og hvornår ikke. Vil man fx fortælle, at nogen blev mere og mere tørstig, foretrækker langt de fleste at modificere et hjælpetegn (fx MERE+akk. TØRSTIG). Vil man derimod fortælle, at der blev færre af nogen eller noget, vil man typisk undlade hjælpetegn og i stedet benytte +akkumulerende i et mængdetegn (fx TOM+akk. eller KORT+akk.)

Fortæller man om to eller flere indbyrdes sammenhængende forandringer, der gradvis skrider fremad, kan +akkumulerende muligvis sprede sig fra et tegn til et andet inden for samme sætning. Derved kan +akkumulerende ende med at optræde i andre tegn end de ovenfor nævnte.

² Afsenderen i eks. 31 fortalte i et andet videoklip om andre oplevelser i samme jungle. Også her skulle hun fortælle, at vegetationen gradvis blev tættere, efterhånden som nogle mennesker sejlede op ad en flod. Her sagde hun imidlertid ikke "JUNGLE+akk.", men "MERE+akk. JUNGLE" ('vegetationen blev tættere og tættere'), og MERE+akk. var her eneste tegn i sætningen med +akkumulerende. Dette understøtter forklaringen om, at JUNGLE ikke alene kan have modifikationen +akkumulerende, og at den uventede brug af modifikationen i JUNGLE i eks. 22 skyldes spredning fra det efterfølgende MØRK+akk.

III: Variation blandt tegnsprogsbrugere i brugen af +akkumulerende

Alle forudgående eksempler var typiske eksempler på brugen af +akkumulerende, som man kan se den brugt i alle generationer af døve, der har dansk tegnsprog som førstesprog.

Undertiden ser man dog +akkumulerende brugt ved andre tegn end dem, der blev gennemgået i afsnit II, og i sådanne tilfælde er der ofte delte meninger blandt tegnsprogsbrugere om brugen af modifikationen. Nedenfor kommer to eksempler på +akkumulerende brugt i tegn, som nogle, men ikke alle tegnsprogsbrugere mener kan bruges med +akkumulerende, nemlig SPREDES og FØLELSE-VÆLDER-OP.

Eks. 23 (=AF klip 26):

SÅ EFTER+* ALLIGEVEL TEGN^SPROG **SPREDES+akkumulerende** /
efterhånden

MERE ACCEPTERE
acceptabelt

Lidt efter lidt blev tegnsprog alligevel udbredt og mere accepteret.

Eks. 24 (=AF klip 25):

PEG+m / NU HAR CITAT INTERN FJENDE PLUS UDENFOR+flertal+h FJENDE /
indre ydre

INTERN FJENDE DET-ER KONGE PEG+ho / adel (M) PEG+ho DET-ER FJENDE /
indre

OG UDLAND / LAND OGSÅ FJENDE / GØRE FØLE PERSON+flertal BONDE FØLE
borgere bønder

gestus / NATION^FØLE **FØLELSE-VÆLDE-OP+akkumulerende** **MERE+akkumulerende**
vokse-vokse **mer-mer-mer-mer**

Nu var der såvel indre som ydre fjender. De indre fjender var kongen og adelen, og andre lande var også fjendtligt stemt. Det bragte nationalfølelsen frem blandt både borgere og bønder, og den voksede og voksede.

SPREDES og FØLELSE-VÆLDE-OP falder jo uden for de grupper af tegn, som blev gennemgået i afsnit II. Det er derfor ikke så mærkeligt, at tegnsprogsbrugere har forskellige meninger om, hvorvidt +akkumulerende er acceptabel i disse tegn. Afsenderne i eks. 23 og 24 fandt altså brugen acceptabel, mens andre tegnsprogsbrugere måske vil foretrække en formulering med modificeret hjælpe tegn, fx "MERE+akk. SPREDES" og "MERE+akk. FØLELSE-VÆLDER-OP".

(Bemærk i øvrigt, at afsenderen i eks. 24 efter FØLELSE-VÆLDE-OP+akk. tilføjede MERE+akk., skønt MERE+akk. burde være overflødigt, når verbet er modificeret. Tilføjelsen kan skyldes, at han straks efter FØLELSE-VÆLDE-OP+akk. blev opmærksom på, at hans formulering kunne virke uortodoks på tegnsprogbrugere, der selv ville bruge et modificeret hjælpe tegn ("MERE+akk. FØLELSE-VÆLDE-OP"), og tilføjede MERE+akk. for at tilgodese disse.

Når sprogbrugere er uenige om rigtigt og forkert i et sprog, skyldes det undertiden, at sproget er under forandring. Det kan være forklaringen på de delte meninger om eks. 23 og 24. For at forstå dette skal man lægge mærke til de tegn, der får modifikationen +akkumulerende her:

SPREDES og FØLELSE-VÆLDER-OP. Det er jo tegn, der *minder om størrelsestegn i betydningen*, selv om de ikke er egentlige størrelsestegn. (SPREDES betegner jo, at noget fordeler sig ud over et område og derfor *synes* at fylde mere. FØLELSE-VÆLDER-OP betegner, at en følelse bliver mere synlig hos en person og i den forstand *synes* at fylde mere.) At nogle, men ikke alle accepterer +akkumulerende i SPREDES og FØLELSE-VÆLDER-OP, kan være udtryk for en konflikt mellem en nyere sprognorm, hvor +akkumulerende er tilladt både i de tegn, der blev gennemgået i afsnit II, og i tegn, som er synonyme/næsten synonyme med dem, og en lidt ældre norm, hvor +akkumulerende kun kan bruges som beskrevet i afsnit II.

Gentagelse af grundform i stedet for modifikation

Som alternativ til et tegn med +akkumulerende ses undertiden *grundformen* af tegnet brugt to gange i træk. I eks. 2 blev der sagt "MERE+akk. OND", men man kunne i stedet have brugt grundformen af MERE to gange i træk ("MERE MERE OND").

I eksemplet nedenfor kunne man fx have brugt "GOD+akk." (jf. eks. 18), men i stedet bruges grundformen "GOD^MEST" to gange i træk:

Eks. 25 (=AF klip 33):

(Forud for eksemplet har afsenderen fortalt, at hun engang som speaker på et program for døvne forsøgte sig med en noget mere tegnsproget sprogkode.)

PEG+c FØLE PEG+flertal+m DØV **GOD^MEST GOD^MEST** FORSTÅ PERSON+c
bedre bedre

Jeg kunne mærke, at døvne bedre og bedre kunne forstå, hvad jeg sagde.

Fremgangsmåden minder om én, som kendes fra dansk, hvor en gradvis fremadskridende forandring jo netop ofte udtrykkes med et ord sagt to gange med 'og' imellem ("større og større", "bedre og bedre" "mere og mere", mv.). Eksemplet ovenfor er fra en tegnsprogsfortælling, hvor afsenderen en hel del steder valgte formuleringer med præg af indflydelse fra dansk, så valget af "GOD^MEST GOD^MEST" med tilhørende mundbevægelser her skal måske ses i den sammenhæng.

Brug af grundformen af et tegn to gange i træk i stedet for en form med +akkumulerende er særligt almindelig i tegnsprogskommunikation med stærk indflydelse fra dansk, men de to slags formuleringer kan forekomme side om side i samme fortælling, så det er ikke muligt at trække en skarp grænse mellem tegnsprogsvarianter, hvor hhv. den ene og den anden benyttes.

Resumé

Undertiden ses +akkumulerende brugt i andre tegn end dem, der blev gennemgået i afsnit II, typisk tegn, som er næsten synonyme med disse. Ikke alle tegnsprogsbrugere accepterer dog denne brug.

Et alternativ til at bruge +akkumulerende i et tegn er at bruge *grundformen af tegnet to gange i træk*. Sidstnævnte formulering bruges næppe af alle tegnsprogbrugere, men forekommer i mange varianter af tegnsprog, særligt hyppigt i varianter med stærk indflydelse fra dansk.

IV: Hvor stammer +akkumulerende fra?

IV.1: Modifikationens kerneområde: produktivt dannede verber

Nedenfor kommer tre uddrag med tilsammen fire forskellige produktivt dannede verber med +akkumulerende. Modifikationen viser sig ved, at verberne har den samme rykvisse eller sammenhængende, glidende bevægelse som i eksemplerne i afsnit II og III, samtidig med at verberne har den betydning, som er karakteristisk for modifikationen, altså at noget forandrer sig gradvis. Modifikationen angiver her, at *en proces er gradvis fremadskridende*.

Eks. 26: (= AF klip 18)

OLE-JØRGENSEN IDÉ / PEG+flertal+c Penge SKILLINGE-SAMMEN FAST AFTALE /
samle
EN GANG UGE / Penge SKILLINGE-SAMMEN / OTTE skilling(M) /
SOM SEKSTEN ØRE / SKILLINGE-SAMMEN / **Pf:lag-vokser+akkumulerende** /
*** ***

Ole Jørgensen kom så på den idé, at man kunne samle penge sammen og aftale, at man én gang om ugen gav 8 skilling - det svarer til 16 øre -, det ville med tiden blive en hel del.

Eks. 27: (= AF klip 10. "lodret-kort" forkortes i transskriptionen "+lk"):

SKE VULKANUDBRUD / ÅRSAG VULKAN / Ø **Pf:enhed-vokser+akkumulerende** /
* i vokser-voks
ENDNU I-DAG **Pf:enhed-vokser+akkumulerende** / SIGE ISLAND OMRÅDE+lk-m /
vokser-vokser-vokser
SIGE MIDT+lk-m Pf:lodret-linje+lk-m CIRKA Pf:lodret-linje+lk-m / HAR
VULKAN PEG+skiftevis+lk-m / MIDT+lk-m Pf:lodret-linje+lk-m / Ø SOM
Pf:to-flader-glides-fra-hinanden+akk. **Pf:enhed-vokser+akkumulerende** /
vokser-vokser
STOR+akkumulerende / CIRKA EN CENTIMETER ÅR
om-året

Der sker udbrud på grund af vulkaner. Øen vokser og vokser- endnu den dag i dag vokser den, sådan at forstå, at der går en linje fra nord til syd nogenlunde midt på Island. Langs denne linje ligger der vulkaner, og øens to dele fjerner sig mere og mere fra hinanden, sådan at øen konstant vokser. Den bliver ca. 1 centimeter større om året.

Eks. 28 (= AF klip 20):

(Nogle mennesker betragter nede fra jorden nogle faldskærmsudspringere i håb om at genkende en af dem.)

PEG+c VENTE+gentagelse Pf:pege-i-forskellige-retninger SKØNNE HVAD
Pf:øjne-rettet-opad LILLE+* / SVÆR / SE+ho **Pf:nærme-sig+akk.+ho+c** /
neg _____
gestus

Vi ventede spændt og pegede mod dem og prøvede at finde ud af, hvad det var vi så. Hvor var de dog små! Det var temmelig svært. Så så vi dem langsomt komme nærmere og nærmere. Nej, [han var alligevel ikke iblandt dem].

Pf: lag-vokser i eks. 26 er et produktivt dannet verbum. Det er dannet med en proform med to flade hænder, hvor ikke kun hænderne, men også mellemrummet mellem dem repræsenterer noget. En beslægtet proform, dog med to C-hænder, benyttes tre gange i eks. 27 med (Pf:enhed-vokser+akk.). Begge proformverber betegner, at noget øger sit omfang.

Tegnet Pf:to-flader-glides-fra-hinanden+akk. i eks. 27 vil man umiddelbart være tilbøjelig til at opfatte som et bevægelsesverbum med betydningen "to genstande bevæger sig længere og længere til hver sin side". Men tænker man over det og prøver man at fokusere på afstanden mellem hænderne, kan man se, at verbet meddeler noget mere. Det fortælles nemlig både, at noget bevæger sig i en bestemt retning, og, at en afstand ændres: "to genstande bevæger sig længere og længere til hver sin side, så afstanden mellem dem øges".

I eks. 28 betyder proformtegnet med +akkumulerende, at nogle mennesker (fald-skærmsudspringere) bevæger sig nedad, så afstanden mellem dem og nogle andre (tilskuere nede på jorden) mindskes. Eksemplet viser, at det ikke kun er verber med proformer i *begge* hænder, der kan betegne, at en afstand ændres i tilknytning til en bevægelse i en retning. Det forekommer også ved verber med en hel genstand-proform i den ene hånd, der bevæges i en retning, samtidig med at hoved og krop tilsammen danner en anden proform.

Produktivt dannede verber med hel genstand-proform kan også bruges med billedlig betydning. Derfor kan man undertiden se +akkumulerende brugt i verber, der beskriver en fortsat bevægelse i billedlig forstand. Det sker i eksemplet nedenfor, hvor et verbum med 1-Pf i begge hænder bruges til at fortælle om en forandring i forholdet mellem to personer:

Eks. 29 (= AF klip 22):

? _____ neg _____
TO+begge+h+v LEGE+gent. SAMMEN+gent. HVER-DAG+gent. / gestus /

Pf: to-personer-glides-fra-hinanden+akk.

De legede ikke længere med hinanden og var ikke sammen hver dag. Lidt efter lidt gled de fra hinanden.

Pf:to-personer-glides-fra-hinanden+akk. kan i princippet godt betyde, at to personer fysisk bevæger sig væk i hver sin retning, således at afstanden mellem dem øges, men her betyder det, at personerne udvikler sig i hver sin retning, så der opstår en stadig større mental afstand imellem dem.

Fælles for de produktivt dannede verber med +akkumulerende er altså, at de betegner, at noget bliver større eller mindre. Enten er det en *genstand*, der ændrer størrelse, eller også er det en *afstand* (fysisk eller billedlig).

Nedenfor kommer et eksempel på et ganske almindeligt verbum med hel genstand-proform i begge hænder *uden* brug af +akkumulerende:

Eks. 30 (=AF klip 21):

PEG+c Pf:liste-afsted+gentagelse /
/ PEG+c Pf:gå-fremad+c+mo
MAND Pf:stå+mo

Jeg begyndte forsigtigt at gå og gik op ad trappen hen til manden.

Umiddelbart vil man naturligvis opfatte verbet som et bevægelsesverbum med betydningen "en person går opad hen til nogen/noget". Men også her kan man ved nærmere eftertanke se, at verbet ikke kun betyder, at en person gik i en bestemt retning, men også meddeler noget om afstanden mellem den gående og en anden: "en person gik opad, sådan at afstanden til en anden (= en stående person) blev mindre". Det er en grundlæggende egenskab ved alle verber med hel genstand-proform, uanset om de indeholder +akkumulerende eller ej, at hvis de er dannet med to proformer, og kun den ene bevæges eller begge bevæges i hver sin retning, så angiver verbet ikke kun at nogen eller noget bevæger sig i en bestemt retning, men også, at en afstand bliver større eller mindre.

Modifikationen +akkumulerende må oprindeligt være opstået ved produktivt dannede verber som i eksemplet herover. Det vil sige, at modifikationens kerneområde er produktivt dannede verber, der betegner, at noget gradvis bliver større eller mindre evt. i tilknytning til en bevægelse i en retning. "Noget" kan være en fysisk genstand eller afstanden mellem to fysiske genstande. +akkumulerende har imidlertid for længst spredt sig ud over sit kerneområde. Det viser sig ved, at modifikationen i dag også bruges i en række faste og halvfaste tegn som illustreret i afsnit II og III. Modifikationen er dog stadig præget af sit kerneområde. Det viser sig ved, at den først og fremmest har spredt sig til tegn, der *ligner* tegn fra kerneområdet.

IV.2: Spredning fra kerneområdet

Kerneområdet for +akkumulerende er altså produktivt dannede verber, som betegner, at *noget gradvis bliver større eller mindre, evt. i takt med, at nogen eller noget bevæger sig i en bestemt retning*. Sådanne verber udføres altid med en enkelt bevægelse i én retning.

Spredning til tegn med tæt forbindelse til kerneområdet

Fra kerneområdet har brugen af +akkumulerende spredt sig til en række faste og halvfaste tegn med tæt forbindelse til kerneområdet. Det drejer sig dels om nogle få verber, der angiver, at noget bevæger sig, og tydeligvis er udviklet fra verber med en hel genstand-proform (KOMME-BAGUD, HALE-IND-PÅ, RYKKE-NÆRMERE-I-TID, HÆVE og SAMLET-NIVEAU-ÆNDRES-OVER-TID), dels om et lille antal tegn, der angiver størrelse (STOR, LILLE, HØJ, LAV og KORT).

KOMME-BAGUD og HALE-IND-PÅ er begge udviklet fra verber med 1-Pf og udføres med en enkelt bevægelse af hånden i én retning. Begge betegner, at afstanden til nogen/noget gradvis bliver større eller mindre i takt med at nogen/noget bevæger sig. De har altså mange lighedspunkter med tegn fra kerneområdet for +akkumulerende, og +akkumulerende er da også er almindeligt brugt i disse tegn. I tidens løb har de udviklet en billedlig betydning ved siden af den oprindelige rumlige, idet de også kan betegne, at en afstand i *ikke*-rumlig forstand øges eller mindskes.

Det halvfaste tegn RYKKE-NÆRMERE-I-TID³ er udviklet fra verber med Generel-Pf (udført med en flad hånd) og en enkelt bevægelse i én retning langs den blandede tidslinje. Det betegner, at et tidspunkt eller en begivenhed fastsat til et bestemt tidspunkt nærmer sig nutiden ("nutiden" forstået som et tidspunkt, nogen oplever som "nu"). RYKKE-NÆRMERE-I-TID betegner altså ligesom KOMME-BAGUD og HALE-IND-PÅ, at en afstand bliver mindre, blot er der her tale om en tidsmæssig afstand, ikke en rumlig eller mental. RYKKE-NÆRMERE-I-TID har altså mange lighedspunkter med tegn fra kerneområdet. Med +akkumulerende betegner det, at et tidspunkt eller en begivenhed fastsat til et bestemt tidspunkt *gradvis* nærmer sig.

Det halvfaste tegn SAMLET-NIVEAU-ÆNDRES-OVER-TID er formentlig udviklet fra verber med Flad-overflade-Pf og en enkelt sidelæns bevægelse. Det betegner, at et niveau bevæger sig, dvs. stiger eller falder, hvorved en afstand (her afstanden til udgangspunktet) bliver større eller mindre. Også dette tegn har altså lighedspunkter med tegn fra kerneområdet for +akkumulerende, og det ses da også jævnligt med denne modifikation jf. eks. 14 ovenfor.

HÆVE bruges næsten kun om dej og betyder, at en (dej-)masse bliver større. Det er udviklet fra verber med Masse-Pf og har en enkelt bevægelse af hænderne i én retning. Også HÆVE bruges jævnligt med +akkumulerende.

De faste tegn størrelsestegn STOR, LILLE, HØJ, LAV og KORT er tydeligvis udviklet fra produktivt dannede størrelsestegn, der betegner, at noget har en bestemt størrelse. De faste tegn udføres alle med en enkelt bevægelse i én retning. I grundformen kan de betegne, at noget er stort, højt osv., men også, at noget er større, højere osv. end noget andet, eller at noget bliver større, højere osv., altså ændrer størrelse. Alle har altså klar forbindelse til kerneområdet for +akkumulerende, og som illustreret i afsnit II er brugen af +akkumulerende veletableret i disse tegn.

Endnu et fast tegn skal nævnes her, nemlig et tegn, der både betegner bevægelse og størrelsesændring. Det bruges om en *tilsyneladende* størrelsesændring i takt med en bevægelse i en bestemt retning. Det er udviklet fra produktivt dannede størrelsestegn med udstrakt pege- og tommelfinger, der betegner, at noget har en bestemt (lille) størrelse. (Det er vanskeligt at finde en dækkende transskription, nedenfor er det transskriberet "SYNES-MINDRE"):

Eks. 31 (= AF klip 24):

EMIL / Pf:hejse+gentagelse / Pf:stige-til-vejrs+akk. / Pf:kigge-ned /
Pf:stige-til-vejrs+akk. Pf:hejse+gent. / Pf:stige-til-vejrs+akk.
Pf:hejse / Pf:kigge-ned **SYNES-MINDRE**+**"nedad"**+**akk.** / Pf:hejse+gent. [...]

Emil gav sig til at hale i snoren, og langsomt steg hun til vejrs. Hun kiggede ned, mens Emil hejsede videre. Alting nede på jorden syntes mindre og mindre, efterhånden som hun steg til vejrs.

I dette eksempel er det beskueren (en pige), der bevæger sig, mens omgivelserne står stille, men SYNES-MINDRE kan også bruges om en beskuer, der står stille, mens noget andet

³ Det er vanskeligt at transskribere halvfaste tegn, for egentlig har man brug for en mellemting mellem store og små bogstaver, og noget sådant findes jo ikke. Her er valgt store bogstaver.

bevæger sig væk fra vedkommende (sidstnævnte brug er nok den almindeligste). Når SYNES-MINDRE bruges med en af disse betydninger, kan det have +akkumulerende⁴.

Spredning til tegn med løse forbindelse til kerneområdet

Fra ovennævnte faste og halvfaste tegn med tæt forbindelse til kerneområdet har +akkumulerende spredt sig yderligere til tegn med noget løse forbindelse til kerneområdet.

Det drejer sig om først og fremmest om en række mere eller mindre specialiserede tegn, der betegner vækst eller svind/tab af noget. Det gælder bl.a. MÆNGDE-ØGES, GRUPPE-ØGES og TOM samt en række tegn, der betegner kropslig vækst eller svind/tab af sansemæssige eller kognitive evner. Ingen af disse tegn er udviklet fra faste eller produktivt dannede tegn, der betegner, at noget ændrer størrelse, men de *minder om* sådanne tegn i betydningen og synes at have udviklet den egenskab at kunne bruges med +akkumulerende ved påvirkning fra sådanne tegn. Samme forklaring kan gives for brugen af +akkumulerende ved NOGLE.

+akkumulerende har også spredt sig til tegn, som betegner forandring i bred forstand, især ÆNDRE og OMLÆGGE-MÅDE. Heller ikke disse tegn har tæt forbindelse til modifikationens kerneområde, men *betydningsmæssigt* minder de om tegn, som betegner en mere specifik forandring, fx vækst eller svind af noget. Brugen af +akkumulerende ved ÆNDRE og OMLÆGGE-MÅDE kan således være opstået ved påvirkning fra tegn med +akkumulerende, der betegner en mere specifik forandring.

+akkumulerende har desuden spredt sig til hjælpetegnene MERE, ENDNU-MERE og MINDRE. Disse tegn har forbindelse til kerneområdet⁵. I dag har de abstrakt betydning, men de har altså bevaret den egenskab at kunne kombineres med +akkumulerende.

På et tidspunkt er der opstået to faste tegn med flad hånd og bevægelse hhv. op og ned langs armen og modsat betydning, bl.a. hhv. "mere" og "mindre" (Jørgensen, 1907). Sandsynligvis har de kunnet bruges med +akkumulerende bl.a. med betydningen "i stadig større grad" og "i stadig mindre grad"⁶. Tegnet med bevægelse op langs armen bruges ikke mere, men det moderne tegn VÆRRE er formentlig udviklet fra dette ved at erstatte den flade hånd med håndalfabetets V-hånd. Det kan forklare, at VÆRRE – der jo ikke er et størrelses- eller mængdetegn – kan bruges med +akkumulerende, en egenskab, som jo ellers er karakteristisk for størrelses- og mængdetegn. At også GOD i dag kan bruges med +akkumulerende, kan skyldes påvirkning fra VÆRRE+akk.: da det først var blevet almindeligt at bruge VÆRRE+akk. til at angive, at noget gradvist blev *værre*, har der kun været et lille spring til også at bruge modifikationen til at angive det modsatte, altså at noget gradvis blev *bedre*.

---

⁴ Tegnet har også en endnu mere velkendt betydning, idet det også kan bruges som et rent bevægelsesverbum med betydningen "tage af sted/tage et sted hen". Når det har denne betydning, kan det ikke have +akkumulerende.

⁵ MERE og ENDNU-MERE må være udviklet fra størrelsestegnet HØJ, der jo både kan betyde 'høj' og 'højere', mens MINDRE må være udviklet fra produktivt dannede verber, der betyder, at en (lille) genstand bliver (endnu) mindre.

⁶ Det med bevægelse ned langs armen bruges stadig i dansk tegnsprog også med +akkumulerende. Med denne modifikation betyder det "få det dårligere og dårligere helbredsmæssigt" eller "gøre noget sjældnere og sjældnere".

+akkumulerende i tegn *uden* forbindelse til kerneområdet

Som tidligere nævnt bruges +akkumulerende også ved et mindre antal tegn, der ligner hinanden parvis og har modsat betydning, fx MØRK og LYS. Der er tale om særlig gruppe tegn uden oplagt forbindelse til kerneområdet for +akkumulerende, sådan som dette blev beskrevet i afsnit IV.2. Grunden til, at også disse tegn kan bruges med +akkumulerende, er indtil videre ukendt.

Resumé:

Oprindelsen til +akkumulerende er sandsynligvis *produktivt dannede verber, der betegner, at noget gradvis bliver større eller mindre, evt. i tilknytning til, at noget bevæger sig i en retning*. Disse tegn kan opfattes som kerneområdet for +akkumulerende.

Fra kerneområdet har modifikationen spredt sig til en lang række faste og halvfaste tegn. Nogle har tæt forbindelse til kerneområdet, andre en noget løsere forbindelse. Langt de fleste betegner en ændring mht. størrelse eller mængde, men enkelte betegner en ændring i mere generel forstand, fx ÆNDRE. VÆRRE og GOD skiller sig ud ved hverken at betegne størrelse, mængde eller en ændring i generel forstand. VÆRRE synes imidlertid at være udviklet fra et ældre (nu forsvundet) størrelsestegn og kan have arvet den egenskab at kunne bruges med +akkumulerende fra sit ophav, mens brugen af +akkumulerende ved GOD mest sandsynligt er opstået ved påvirkning fra VÆRRE.

Et mindre antal tegn, der ligner hinanden parvis, men har modsat betydning, kan også bruges med +akkumulerende. Disse tegn har ikke nogen oplagt forbindelse til kerneområdet for +akkumulerende, så årsagen til, at de kan bruges med denne modifikation, er indtil videre ukendt.

Kilder

Akkumulerende forandringer (u. å.). [Videoklipsamling]. Center for Tegnsprog og Tegnstøttet Kommunikation.

Engberg-Pedersen, E. (1998). *Lærebog i tegnsprogs grammatik* (2. udg.). København: Center for Tegnsprog og Tegnstøttet Kommunikation – KC.

Jørgensen, J. (1907). De døvstummes Haandalfabet og 280 af de almindeligste Tegn. Kbh.: Alfred Jacobsens grafiske Etablissement.

Albertsen, K. (2020). *Akkumulerende forandringer* [undervisningsnoter]. Tegnsprogs- og skrivetolkeuddannelsen, Københavns Professionshøjskole.